

13. Matsiievskiy I. Muzyka u mizhkulturnomu konteksti / Ihor Matsiievskiy // Hutsuly, boiky, lemky – tradytsiia i suchasnist: materialy nauk. konf. / za red. Yu. Chonstka-Klapyta; per.: A. Vazhekha, D. Kaminska. – Krakiv, 2008. – 192 s. – S. 43-64
14. Mizhnarodnyi hutsul'skyi festyval. – Elektronnyi resurs: http://www.kosivart.com/index.cfm/fuseaction/hutsul_festival.main.
15. Folklorystychna monohrafiia ukrainsiv Suchavskoho povitu ta rumuniv Chernivetskoï oblasti. – Suchava: Suchav.povit.rada, 2012. – 560 s.
16. Cherniak L. Bukovynskiy narodnyi kostium / Liudmyla Cherniak // Bukovyna. – 2011. – 12 lyst. (№ 84). – S. 3-4.
17. Shirokova E. Muzykal'nyi festival' v dialoge kul'tur: avtoref. dis. ... kand. kul'turologii / E. A. Shirokova. – Sankt-Peterburg : [b. i.], 2013. – 22 s.
18. Yaremko B. Trembita yak pamiatka dukhovnoi kultury hutsuliv / Bohdan Yaremko // Problemy etno-myzykolohii. – Vypusk 4. – K., 2009. – S. 260-269.

УДК 303.01

Кононова Яна Вячеславівна
аспірантка кафедри практичної психології,
соціології та соціальної роботи
Приватного класичного університету
e-mail: ya.kononova@gmail.com

АНТРОПОЛОГІЯ СУЧАСНОСТІ БРУНО ЛАТУРА

Проблематизуються сучасні теоретичні перспективи, що задають тональність дискусіям у гуманітаристиці та соціальних науках. Досліджується зміщення інтерпретаційних рамок у зв'язку з конвенціоналізацією конструктивістсько-інтерпретативної парадигми та виникненням низки наукових уявлень про складність. Предметом розгляду статті є принципові методологічні позиції, заявлені в антропології сучасності – дослідницькій ініціативі французького теоретика Б. Латура, зосередженій на пошуку шляхів оновлення соціального знання.

Ключові слова: актор-мережева теорія, конструктивізм, постгуманітаристика, Бруно Латур.

Кононова Яна Вячеславівна, аспірантка кафедри практичної психології, соціології та соціальної роботи Приватного класичного університету

Антропология современности Бруно Латура

Проблематизируются современные теоретические перспективы, задающие тональность дискуссиям в гуманитаристике и социальных науках. Исследуется смещение интерпретационных рамок в связи с конвенционализацией конструктивистско-интерпретативной парадигмы и возникновением ряда научных представлений о сложности. Предметом рассмотрения статьи являются принципиальные методологические позиции, заявленные в антропологии современности – исследовательской инициативе французского теоретика Бруно Латура, сосредоточенной на поиске путей обновления социального знания.

Ключевые слова: актор-сетевая теория, конструктивизм, постгуманитаристика, Бруно Латур.

Kononova Yana, postgraduate, the psychology, sociology and social work chair, Private classical university

Bruno Latour anthropology of modernity

The contemporary approaches to the methodology of humanities and social sciences, related to attempts to formulate a new paradigm of knowledge are problematized in this article. The employment of the term paradigm refers to a disciplinary matrix outlining the interpretive framework of the scientific research proposed by T. Kuhn. Considering that this definition is a stereotypical understanding of science and itself needs to be problematized the instrumental employment of the term is offered.

At the beginning of the XXI century the constructivist maxima in the social sciences had been dominating. It also had been contending for the status of a leading paradigm in the philosophy of science. The thematizing of homo cognoscens and communicative space of culture had been having emancipating nature and had been aiming at transforming the scientific oriented epistemology into the social-humanitarian synthetic vision and the descriptive methods development. The interest in epistemological problems was caused by the crisis of classical samples and its overcoming. The situation, which is called non-classical, had emerged at the borders, where the classical theories had been collided with objects that not could be described in the accustomed terms. In the XIX century, such objects had been seen as exceptions from the rules, exotic representatives of micro- and megaworlds. The number of such objects is steadily increasing in contemporary world. The disobedient objects, centaurs- objects are the scientific knowledge feature at the beginning of the XXI century. The Science and Technology Studies (STS) had become the sources of such kind of objects discovering.

The non-classical approaches had become a reaction to the discrepancy between the ideal object of classics and such disobedient objects, abstract subject and particular individuals, classic methodology and intensive activities resources search in all areas of practice. In regard to the latter aspect had emerged two fundamentally different theoretical positions in the 60-70 years of the last century. The first had been problematizing the human factor in its connection with the problem of management. This position had been proposing the extension of a scientific research project and had been stating the necessity to take into account the human factor as a limitation in the strategy of exact and natural sciences increasing efficiency success employment, the necessity of further technological expansion. According to this position the most important technologies of this century should be the design of future, high humanitarian technologies, the social actors assembly and destruction algorithms. The basic methodology in the framework of this theoretical orientation becomes mathematical modeling of complex systems and facilities using in cybernetics, Artificial Intelligence, synergetics.

The second position on the contrary had been problematizing the subject of modernist thinking settings and practices, claiming the extensive way deadlock. The group of methodological problems in the detection and de-automatization classic models had revealed. These models had transformed into large productions, management structures, scientific activity forms and had captured in its functioning orbit huge natural and human resources. The modern science practices had appeared in social scientists, historians, anthropologists the focus of interest. In this research perspective the science like traditional societies day-to-day practices defines some convictions and beliefs and limits others. The advancement in the non-classical situation was possible with a modified approach to the stationary existence of classic samples. Under the pressure of postmodern criticism this condition had been simplifying and had been often interpreting as a rejection of the samples — methodological and ideological norms. Scientific facts had been understanding as socially constructed — thoughts and decisions constructs of the scientific community.

New paradigm criticizes culture-and social determinism, which are characteristic for the interpretivist/constructivist paradigm. The interpretive framework offset is caused by the appearance of several research new areas and changes in the academy itself. Not a choice between the epistemological and ontological outlook, but the continuation of the alternative screenplays of modernization, the different type of subjectivity, the strategy of preventing extensive mechanical activity vector of search marks today the basic problems change. The advanced, cutting-edge research perspectives, which set the tone of discussions are associated with the appearance of postanthropocentric humanities. In the center of postanthropocentric paradigm interest there is the problem of the common world composition, combining both humans and non-humans. This shared world is characterized not in terms of globalization but the space — in a planetary perspective. The emancipatory potential of humanities accordingly to new outlook concerns not only people who are discriminated against in terms of race, gender, class, ethnicity or values, and above all — the species emancipation from the centered on the own interests human species dictate. The issues of species identity borders, of man's connection with the environment, technology, things, animals, biopower and biopolitics questions had become the key issues.

What should be a positive knowledge of the future in the context of global migration, disasters of natural origin, biotechnological progress that cannot be compared with all in human history happened before? This is the question now facing the humanities and the social sciences. The emergence of new theoretical horizons is associated with a questioning knowledge requested in the actual situation. B. Latour's Anthropology of modernity focuses on the common world semantic grounds, deployed in the new diplomacy and the new enlightenment concepts.

Keywords: actor-network theory, constructivism, posthumanities, B. Latour.

У статті проблематизуються сучасні підходи в методології соціальних і гуманітарних наук, пов'язані зі спробами сформулювати нову парадигму. Використання останнього терміна відсилає до дисциплінарної матриці, визначеної Т. Куном, що окреслює інтерпретаційну рамку досліджень, проведених вченими, котрі поділяють як онтологічні, так і епістемологічні, як етичні, так і естетичні підстави досліджень, що є результатом використання такої матриці [11]. Враховуючи, що дане визначення являє собою стереотипне розуміння науки і саме потребує проблематизації, будемо використовувати цей термін інструментально. Оскільки в сучасній гуманітаристиці не існує гомогенних парадигм, а, скоріше, різні напрямки, тенденції та дослідницькі перспективи, даний термін сучасними вченими використовується, швидше, риторично [2, 158]. Далі мова піде про постгуманітарну парадигму — так, як вона представлена у працях французького теоретика Б. Латура, в її зв'язку з конструктивістсько-інтерпретативною парадигмою та рядом уявлень наук про складність. На початку ХХІ століття в суспільних науках домінувала конструктивістська максима, що претендувала і на статус провідної парадигми в філософії науки. Тематизація людини пізнаючої (*homo cognoscens*) [1, 17] і комунікативного простору культури мала емансипуючий характер та була спрямована на перетворення сциєнтистськи орієнтованої теорії пізнання в соціально-гуманітарне синтетичне бачення і розвиток дескриптивних методів. Внаслідок такої критики гуманістична картина реальності, що повинна була замінити уявлення про структурно-функціональну або економічно-детерміновану діяльність людей, успадковує характер тієї універсалістської догми, на яку був спрямований її критичний пафос. Антропология сучасності [12] французького соціолога і філософа Б. Латура — дослідницька ініціатива, зосереджена, зокрема, на пошуку альтернативних сценаріїв модернізації, нових цілей і норм, шляхів оновлення авторитетності знання. Вона розгорнута в двох теоретичних орієнтаціях: актор-мережевій

теорії (Actor Network Theory, ANT) та проєкті дослідження режимів існування (An Inquiry Into Modes of Existence, AIME), що розвиваються паралельно у здвоєній програмі. Дослідженням творчості теоретиків актор-мережевого підходу займалися: Доманська Е., Столярова О., Неретина С., Огурцов О., Вахштайн В., Хархордін О., Кузнецов А., Харман Г. та інші. Імена вітчизняних дослідників автору не відомі.

Об'єктом дослідження статті є інтелектуальна творчість Бруно Латура – публікації, видані в різні роки, а також творчість його опонентів.

Предметом розгляду є принципові методологічні позиції, заявлені теоретиками актор-мережевої теорії.

Звертаючись до того, на що була націлена група неklasичних методологічних завдань, варто відзначити, що інтерес до гносеологічної проблематики був викликаний кризою класичних зразків та його подоланням. Ситуація, яку прийнято називати неklasичною, виявляє себе на кордонах, коли класичні теорії стикаються з об'єктами, що не описуються у звичних термінах. У ХІХ столітті такі об'єкти сприймаються як виключення з правил, екзотичні представники мікро- і мегасвітів. Однак кількість подібних об'єктів неухильно зростає. "Непокірні об'єкти досліджень" (disobedient subjects) [2, 156], об'єкти-кентаври — особливість наукового знання кінця ХХ – початку ХХІ століття [9, 729]. Джерелами виявлення об'єктів подібного роду, наприклад, з'явилася практика дослідження діяльності наукових лабораторій соціальними вченими (Science and Technology Studies, STS). Для їх визначення Б. Латур запропонував термін "кошлаті" (objetschevelus) [3, 12]. Такі об'єкти неможливо було описати в натуралістичних уявленнях: "За своїми властивостями кошлаті об'єкти повністю відрізняються від колишніх, класичних або "гладких" об'єктів (objetschaves); саме тому говорять про кризу щоразу, коли відбувається їх вторгнення в світ <...> Ми присутні при множенні "заплутаних" об'єктів, яких вже ніщо більше не може утримати в рамках одного тільки природного світу" [3, 18].

Неklasичні підходи з'явилися реакцією на неспівмірність ідеального об'єкта класики таким "непокірним об'єктам", абстрактного суб'єкту конкретним індивідам, її методології – пошуку ресурсів інтенсивної діяльності в усіх сферах практики. Відносно останнього аспекту в 60-70-х роках минулого століття виникли дві принципово різні позиції. Перша проблематизувала людський фактор в його зв'язку з проблемою управління, яку пропонувалося вирішувати розширенням наукового проєкту: "Основний напрямок технологічного розвитку нашої цивілізації був пов'язаний з пошуком нових ресурсів і підвищенням ефективності їх використання. Почасти цим і пояснюється стрімкий розвиток природничих наук — фізики, хімії, біології — з якими пов'язано створення цих ресурсів <...> Однак, судячи з усього, не в цих сферах лежать головні виклики, з якими зіткнеться людство в ХХІ столітті. Основні загрози, ризики та можливості будуть пов'язані з людиною і суспільством, з управлінням соціальними процесами, з організацією та самоорганізацією соціальних, соціально-технологічних та інших "людиномірних систем" [8, 335]. Ця позиція заявляє про необхідність враховувати людський фактор як обмеження в стратегії підвищення ефективності використання успіхів точних і природничих наук, технологічної експансії. Найважливішими технологіями цього століття, на думку дослідників, мають стати проєктування майбутнього, високі гуманітарні технології, алгоритми збірки і руйнування соціальних суб'єктів. "Багато обмежень вже усвідомлено. І, мабуть, найбільш серйозні з них пов'язані з управлінням і взаємодією людей. "Швидкість ескадри визначається швидкохідністю самого повільного корабля", – говорить відома мудрість. І цим самим повільним кораблем все частіше опиняється людина <...> Незважаючи на розвиток математичної психології, теоретичної географії, математичної соціології, нарешті, математичної історії, їхні висновки і результати не можна порівняти з тим, що дають природні науки для опису, розуміння і передбачення властивостей своїх об'єктів. Мабуть, тут лежить величезне поле діяльності для міждисциплінарних підходів. Цілком ясна і наукова стратегія найближчих десятиліть — йти від добре понятих систем і процесів в природознавстві, враховуючи мінімальну кількість нових сутностей, що характерні для соціальних чи гуманітарних наук" [8, 335]. Основною методологією в рамках цієї теоретичної орієнтації стає математичне моделювання складних систем та об'єктів, що використовується в кібернетиці, штучному інтелекті, синергетиці.

Друга позиція, навпаки, проблематизувала суб'єкт модерністських мисленневих установок і практик, заявляючи про безвихідність екстенсивного шляху. Тут виявляється група методологічних завдань по виявленню і деавтоматизації моделей, що переродилися в великі виробництва, управлінські структури, форми наукової діяльності, що захопили в орбіту свого функціонування природні та людські ресурси. В фокусі інтересу соціальних вчених, істориків, антропологів виявилися практики сучасної науки. У цій дослідницькій перспективі наука, як, наприклад, і буденні практики життя в традиційних суспільствах, визначає одні переконання і вірування та обмежує інші. "Речі повинні бути виведені на світло!" – програмна теза теоретиків актор-мережевого підходу [13]. Система натуралістичних предметних уявлень класичної теорії, по-перше, маскує справжній процес боротьби різних

сил і інтересів, що йде в "катівнях науки", в "театрах випробування сил" за становлення "агентами реальності" [13]. По-друге, вона заміщає односторонніми схемами власне буття об'єктів. Це породжує і робить все більш загрозливою екологічну проблему і ряд інших проблем, пов'язаних з величезною соціальною інерцією екстенсивних типів діяльності. "Соціологія фактів свідчить про кризу об'єктивності, яке стосується всіх об'єктів, — стверджує Латур, — Не тільки спірних, непокірних, "кошлатих" об'єктів, а й "гладких" об'єктів класичного світу" [3, 18]. По-третє, система класичних понять не виявляла проблеми узгоджень різних моделей світу — "режимів істини" [12] в термінах Латура і визначення способів їх взаємодії.

Просування в неklasичній ситуації було можливим за умови зміни підходів до стаціонарного існування зразків. Під тиском постмодерністської критики умова ця спрощувалася і часто трактувалася як відмова від зразків — методологічних і світоглядних норм. Наукові факти розумілися як конструкти думки і рішень наукової спільноти [10, 10]. Конструктивістський наративізм супроводжувався естетизацією наукового дискурсу, ототожненням наукової діяльності з формами символічної активності, а наукового співтовариства — з художніми та літературними групами. "Наука — це цікава система переконання людей" [15, 180], — пише Б. Латур, що в своїх перших працях також зосередився на дискурсивному аспекті практики вчених.

Нова парадигма критикує характерний для постмодернізму культурцентризм і соціальний детермінізм. Зміщення інтерпретаційних рамок викликано появою низки нових напрямків досліджень, змінами в самій академії. Можна зафіксувати процес, який Д. Мігеса і А. Вілсон назвали "індогенізацією академії" [18]. До лав вчених включаються гуманітарії з тубільних культур, роблячи еластичним європейський корсет знання, особливо щодо понять раціональності, суб'єктивності, місця людини у світі. Вони починають досліджувати західну людину так само, як антропологія досліджувала тубільців. Цей напрям зараз активно розвивається. Так Б. Латур, що займався питанням "івуарізації місцевих кадрів" на заводах, розташованих у Кот-д'Івуарі, зазначає: "Ми не знали, як описати в етнографічних термінах поняття "раціональний", "ефективний", "компетентний" — всі ті якості, яких, здавалося, не вистачає в африканських кадрах. Я ясно бачив, що ці "почесні звання" завойовників не були результатом якогось незалежного опису, — вони були гаслами, бойовим кличем <...> Тут була кричуща асиметрія: білі "антропологізували" негрів, але вони уникали "антропологізації" себе. Або скоювали це в екзотичній манері, зосередившись на самих архаїчних аспектах суспільства — фестивалях, астрології, причасті — а не на тому, що я бачив своїми очима: промислові технології, економізація, науковий метод і так далі. Іншими словами, все те, що складає структурне серце розширення імперії" [16, 3].

Парадигматичні зміни так само йдуть за конкретним індивідуальним досвідом, іноді вилученим із спілкування дослідників з людьми, що репрезентують іншу візію світу [2, 155]. За світоглядними зрушеннями слідує зміна в фокусах інтересу дослідницьких програм. Так методологічна установка "Слідувати за акторами!" веде до розширення теоретичного горизонту, слідуючи за "емпіричними метафізиками" акторів [4]. Вона фіксує виниклу теоретичну необхідність в плюралістичних онтологіях сил, що беруть участь у створенні нових асоціацій. Дослідження, як стверджує Латур, необхідно має вестися у напрямку включення в соціологічний горизонт переліку об'єктів не стандартизованого списку, а також у напрямку пошуку нових інституцій та концептів, здатних забезпечувати збирання соціального. "Якщо ми погоджуємося взяти до уваги всі розбіжності і невизначеності відносно не-людей, ми незабаром будемо змушені визнати, що "фактичний стан" описує все розмаїття акторів, які населяють наш світ, аж ніяк не краще, ніж поняття "соціальне", "символічне" і "дискурсивне" описують, що таке людське" [4, 37].

Зміну базової проблематики сьогодні маркує не вибір між гносеологічною перспективою і онтологічною, але продовження вектору пошуку альтернативних сценаріїв модернізації, іншого типу суб'єктивності, стратегії перешкоджання механічної екстенсивної діяльності. Останні, що йдуть в авангарді (cutting-edge) дослідницькі перспективи, пов'язують з виникненням постапоцентристської гуманітаристики. В центрі її зацікавлення проблема композиції спільного світу, об'єднуючого як людей, так і "не-людей". Цей спільний світ характеризується не в термінах глобалізації, а космосу, в планетарній перспективі. "Гуманітаристика і далі залишається емансипуючою, при тому, звільнення, про яке вона говорить, вже стосується не тільки людей, які дискримінуються з точки зору раси, статі, класу, етнічного походження або цінностей, а, перш за все, — звільнення видів (species emancipation) з-під диктату зосередженого на своїх інтересах людського виду" [2, 164]. Ключовими питаннями стають питання кордонів видової ідентичності, зв'язку людини з середовищем, технологіями, речами, тваринами, питання біовлади і біополітики.

У створенні антропології сучасності має значення інтерес Латура не стільки до деконструкції моделей, скільки до проведення позитивної переоцінки модерністської парадигми. "Щоб боротися з

усіма екзотизмами, не можна задовольнятися негативним висновком: ми ніколи не були сучасними. Незважаючи на емансипуючий характер цього гасла, він швидко призводить до болісного питання: так а ким же ми були? І це питання постає всюди, де "ми" намагалися проводити модернізацію: чим же ми в такому випадку займалися? Щоб відповісти на ці питання позитивно, необхідно заново почати розробляти антропологію сучасності" [17]. Альтернативна модерністська парадигма зв'язується з продовженням та оновленням конструктивістської лінії: "Моя позиція полягає в тому, що конструктивізм міг би стати нашим єдиним захистом від фундаменталізму (останній я визначаю як тенденцію заперечувати сконструйованість і опосередкованість сутностей, чиє публічне побутування проте обговорюється). Переговори про досягнення життєздатного спільного світу можливі серед конструктивістів, але абсолютно неможливі, якщо за столом переговорів опиняються фундаменталісти" [5, 366]. Близька точка зору, яку філософ науки В. Лекторський позначив як "конструктивний реалізм", обговорюється в епістемології: проблематику взаємовідносини конструкції – природи, природності — штучності, органічного — неорганічного, що виникає в сучасній технонауці, екології, нових світоглядних парадигмах можна вирішувати тільки за умови визнання тієї обставини, що конструктивна діяльність вписана у реальність. "Для епістемологічного конструктивізму проблеми взаємовідносин природного та штучного не існує, так як для нього не існує природного, в той час як для позитивістів, наприклад, теоретичні конструкції занадто ідеальні, щоб брати їх в розрахунок. Однак нанотехнології конструюють предмети і матеріали, оперуючи елементами онтологій (атоми, елементарні частинки), яких позитивісти вважали логічними конструкціями з чуттєвих даних, а соціальні конструктивісти – простими фікціями" [7, 40]. Такого роду розуміння стає все більш популярним у світовій психології і когнітивній науці. Конструктивістська парадигма Б. Латура принципово розходиться з завданнями управління. Останнє, тісно пов'язане із законодавчим і описовим характером класичного наукового знання, мислиться Латуром як спрощення політичної роботи – "визначенням світу, яким ми спільно володіємо" [6, 356]. Конструктивізм зв'язується з політичними новаціями та дипломатією. Тема узгодження різних моделей, що оформляють позиції, і способи дії різних сил, виростає з теми їх зіткнень. Конфліктні ситуації оголюють факт наявності у акторів різних онтологій — "модусів існування" [12], альтернативна модерністська парадигма може оформитися в процесі виявлення протиріч в комунікації представників різних "режимів істини". Дані режими прояснюють існування предметних відмінностей, що використовуються в класичних підходах. Така заявлена мотивація проекту "Дослідження режимів існування" (An Inquiry into the Modes of Existence, АІМЕ). Класична мова, як вважає Латур, погано пояснює, в чому полягає принцип віднесення того чи іншого знання до тієї чи іншої предметної сфери: "Незважаючи на те, що, візьмемо для прикладу юридичну практику, вона складається з безлічі фрагментів, що мають не юридичні підстави, існує, однак, "правовий" спосіб їх об'єднання, і саме про цей своєрідний спосіб буде йтися, коли юристи намагаються визначити різницю між "хорошим" і "поганим" судженням" [17]. Розроблений протокол комунікації вводить в дію типологізацію мовних актів Дж. Остіна для визначення діючих сил (при цьому не обмежуючи їх лише лінгвістичною сферою) та критерії успішності і неуспішності мовних актів. "Принципи успішності чи неуспішності виконання правових процедур буде дуже важко знайти, звертаючись до сфери закону, так як вона рясніє позаюридичними складовими. Водночас ці принципи легше схопити, якщо вони відносяться до місць з'єднань, а не предметних сфер. Таке дослідження представляє собою пошук тих з'єднувачів, які називають "режимами існування" [17].

Проект АІМЕ не змінює установкам АНТ, але створює додатковий фокус дослідження. АНТ артикулювала причину, через яку "ми ніколи не були новочасові", оскільки ніколи не жили в повністю розділених предметних сферах. Утім, предметні відмінності існують і фіксуються в комунікації, вимагаючи пояснень. Завдання проекту АІМЕ повністю визначається такою роботою. Теоретичним пріоритетом АНТ була пропозиція інструментів переміщення з однієї предметної сфери в іншу, слідуючи різноманітним мережам асоціацій у задачі перепису центральних інститутів сучасних суспільств в термінах актор-мереж. Мережі є гнучким інструментом, щоб зламати штучні кордони, встановлені між предметними сферами. Але при цьому не можна встановити, які відмінності існують між різноманітними рядами значень, щоб пояснити оригінальність досвіду "новочасових". Саме тому паралельно з дослідженнями мереж була продовжена інша лінія, щоб зосередитися не на асоціюванні, а на різних способах, якими ці асоціації пов'язують різні сутності та якісному визначенні режимів, в якому ці мережі розширюються. "Якщо у вас немає словника для опису та реєстрації цих відмінностей, люди повертатимуться назад до старої мови предметних відмінностей і говорити: "Давайте не змішувати науку з політикою" тощо. Дослідження науки були дуже ефективні в розгортанні усього розмаїття асоціацій, але поки немає вдалої заміни предметної диференціації, ми застрягли, оскільки люди завжди будуть повертатися до цієї мови <...> відтак, вони мають рацію, – ті, хто говорять, що

щось не береться до уваги, коли ви стверджуєте, що немає ніяких предметних сфер: вони є, але питання в тому, як ви їх реєструєте" [21, 308].

Отже, протягом останнього десятиріччя гуманітаристика переживає суттєві зміни. Вони пов'язані з конвенціоналізацією інтерпретативно-конструктивістської парадигми, критикою гуманістичної картини реальності, зближенням і зміною відносин між суспільними науками і корпусом природних і точних наук, появою різномірних і часто суперечливих напрямів думки, пов'язаних з новим матеріалізмом та новим емпіризмом – реакцією на епістемологічний перекис постмодерністської критики. Д. Кул, С. Фріст пишуть: "Домінуюча конструктивістська орієнтація в соціальному аналізі є неадекватною для мислення про матерію, матеріальності і політики способом, який віддає належне сучасному контексту біополітики та глобальної політичної економіки. Тоді, як ми приймаємо, що радикальний конструктивізм зробив суттєвий внесок у розуміння роботи влади, ми також свідки того, що "алергія" на реальне, характерна для його лінгвістичних і дискурсивних форм мала своїм наслідком відвернення критичних дослідників від емпіричних форм дослідження, як того вимагають матеріальні процеси і структури" [19]. Розрив теоретичного знання з домінуючою в світі практикою усвідомлюється як вимога створення практичної методології, яка походить із глибокого аналізу дослідницького матеріалу. Деякі вчені визначають цю групу задач, як методологію, спрямовану на побудову теорії "знизу": "На мою думку, ми повинні стати більш емпіричними, більше поважати дослідний матеріал і пробувати будувати теорії "знизу"[2, 205], — пише Е. Доманська. Йдеться, за словами британського теоретика П. Джойса, не "про розширення теорії за допомогою аналізу даних, а про потенційність даних у розширенні нашої теоретичної уяви" [20].

Питання, що стоїть сьогодні перед гуманітарними і суспільними науками: яке має бути позитивне знання про майбутнє в умовах глобальної міграції, катастроф природного походження, біотехнологічного прогресу, який неможливо порівняти з тим, що до цього траплялося в людській історії? Виникнення нових теоретичних горизонтів пов'язано з проблематизацією знання, що має попит у сьогоденній ситуації. Майбутнє гуманітаристики пов'язане з осмисленням майбутнього людського виду і життя як такого: "Нам потрібно таке знання, такого типу пізнання, яке має survival value, тобто служить охороні і продовженню життя" [2, 202]. Антропологія сучасності Б. Латура зосереджена на смислових підставах спільного світу, розгорнутих в концепціях дипломатії та нового просвітництва. Чи можемо ми жити разом і як таке співіснування зрозуміти навіть у ситуації конфлікту? – питання, що порушуються французьким теоретиком. Відповідь на них припускає виникнення нових напрямків дослідження, створення експериментальної методології нового типу. Платформа АІМЕ є спробою організації таких досліджень. АІМЕ, як частина широкого проекту дипломатії між різними режимами істини на Заході і між Заходом та іншими культурами, спрямований на узгодження різних візій і комунікацій. В цьому сенсі антропологію Б. Латура можна протиставити як програмам наук про складність, що передбачають розширення наукового проекту за рахунок включення "мінімальної кількості нових сутностей, характерних для соціальних чи гуманітарних наук" [8, 335], так і інтерпретативно-конструктивістській парадигмі, що заперечує можливість створення спільного світу.

Література

1. Витченко Н. Неклассическая теория познания: стратегия case-study и методология конструкционизма / Н. Витченко // Вестник ТГПУ. – 2006. – №7. – С. 17–26.
2. Доманська Є. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / Є. Доманська; [пер. з англ. та польськ. В. Склокін]. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 264 с.
3. Латур Б. Политика природы / Б. Латур; пер. с фр. Д. Калугина // Неприкосновенный запас. – 2006. – №2. – С. 11–29.
4. Латур Б. Пересборка социального: введение в акторно-сетевую теорию / Б. Латур; [пер. с фр. И. Полонская]. – М.: НИУ ВШЭ, 2014. – 384 с.
5. Латур Б. Надежды конструктивизма / Б. Латур // Социология вещей: сб. статей. – М., 2006. – С. 169–199.
6. Латур Б. Когда вещи дают отпор: возможный вклад "исследований науки" в общественные науки / Б. Латур // Социология вещей: сб. статей. – М., 2006. – С. 342–365.
7. Лекторский В.А. Можно ли совместить конструктивизм и реализм в эпистемологии? / В.А. Лекторский // Конструктивизм в теории познания: труды ИФ РАН. – М., 2008. – С. 31–43.
8. Малинецкий Г. Теория самоорганизации. На пороге IV парадигмы / Г. Малинецкий // Компьютерные исследования и моделирование. – 2013. – Т. 5, №3. – С. 315–366.
9. Неретина С. С. Реабилитация вещи / С. С. Неретина, А. П. Огурцов. – СПб.: Мирь, 2010. – 800 с.
10. Fleck L. Genesis and Development of a Scientific Fact / L. Fleck. – Chicago: University of Chicago Press, 1979. – 368 p.

11. Kuhn T. *The Structure of Scientific Revolutions* / T. Kuhn. – Chicago: University of Chicago Press, 1996. – 175 p.
12. Latour B. *An Inquiry into Modes of Existence: An Anthropology of the Moderns* / B. Latour. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 2013. – 520 p.
13. Latour B. *The Pasteurization of France* / B. Latour. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 1993. – 273 p.
14. Latour B. *Laboratory life: The social construction of scientific facts* / B. Latour, S. Woolgar. – L.: Sage, 1979. – 257 p.
15. Latour B. *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society* / B. Latour. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 1987. – 274 p.
16. Latour B. *Biography of an Inquiry: On a Book about Modes of Existence* / B. Latour // *Social Studies of Science*. – 2013. – V. 43, № 2. – P. 1-15.
17. Latour B. *Summary of the AIME project – An Inquiry into Modes of Existence* / B. Latour // <http://www.bruno-latour.fr>.
18. Mihsuah D. *Indogenizing the Academy: Transformation Scholarship and Empowering Scholarship* / D. Mihsuah, A. Wilson. – Lincoln: University of Nebraska Press, 2004. – 350 p.
19. *New Materialisms. Ontology, Agency, and Politics* / Ed. by D. Coole, S. Frost. – Durham and London: Duke University Press, 2010. – 6 p.
20. Patrick J. *What is the Social in Social History?* / J. Patrick // *Past and Present*. – 2010. – V. 206, №1. – P. 216–217.
21. Tresch J. *Another Turn after ANT: An Interview with Bruno Latour* / J. Tresch // *Social Studies of Science*. – 2013. – V. 43, № 2. – P. 302–313.

References

1. Vitchenko N. *Neklassicheskaia teoriia poznaniia: strategii case-study i metodologii konstruksionizma* / N. Vitchenko // *Vestnik TGPU*. – 2006. – №7. – S. 17–26.
2. Domanska E. *Istoriia ta suchasna humanitarystyka: doslidzhennia z teorii znannia pro mynule* / E. Domanska. – K.: Nika-Centr, 2012. – 264 s.
3. Latur B. *Politika prirody* / B. Latur // *Neprikosnovennyi zapas*. – 2006. – №2. – S. 11–29.
4. Latur B. *Peresborka sotsialnogo: vvedenie v aktorno-setevuiu teoriiu* / B. Latur. – M.: NIU VSHE, 2014. – 384 s.
5. Latur B. *Nadezhdy konstruktivizma* / B. Latur // *Sotsiologiiia veshchey: sb. statey*. – M., 2006. – S. 169–199.
6. Latur B. *Kogda veshchi daiut otpor: vozmozhnyy vklad "issledovaniy nauki" v obshchestvennye nauki* / B. Latur // *Sotsiologiiia veshchey: sb. statey*. – M., 2006. – S. 342–365.
7. Lectorskiy V. A. *Mozhno li sovместit konstruktivizm i realizm v epistemologii?* / V. A. Lectorskiy // *Konstruktivizm v teorii poznaniia: trudy IF RAN*. – M., 2008. – S. 31–43.
8. Malinetskiy G. *Teoriia samoorganizatsii. Na poroge IV paradigmy* / G. Malinetskiy // *Kompiuternye issledovaniia i modelirovanie*. – 2013. – T. 5, №3. – S. 315–366.
9. Neretina S. S. *Reabilitatsiia veshchi* / S. S. Neretina, A. P. Ogurtsov. – SPb.: Mir, 2010. – 800 s.
10. Fleck L. *Genesis and Development of a Scientific Fact* / L. Fleck. – Chicago: University of Chicago Press, 1979. – 368 p.
11. Kuhn T. *The Structure of Scientific Revolutions* / T. Kuhn. – Chicago: University of Chicago Press, 1996. – 175 p.
12. Latour B. *An Inquiry into Modes of Existence: An Anthropology of the Moderns* / B. Latour. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 2013. – 520 p.
13. Latour B. *The Pasteurization of France* / B. Latour. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 1993. – 273 p.
14. Latour B. *Laboratory life: The social construction of scientific facts* / B. Latour, S. Woolgar. – L.: Sage, 1979. – 257 p.
15. Latour B. *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society* / B. Latour. – Cambridge Mass: Harvard University Press, 1987. – 274 p.
16. Latour B. *Biography of an Inquiry: On a Book about Modes of Existence* / B. Latour // *Social Studies of Science*. – 2013. – V. 43, № 2. – P. 1-15.
17. Latour B. *Summary of the AIME project – An Inquiry into Modes of Existence* / B. Latour // <http://www.bruno-latour.fr>.
18. Mihsuah D. *Indogenizing the Academy: Transformation Scholarship and Empowering Scholarship* / D. Mihsuah, A. Wilson. – Lincoln: University of Nebraska Press, 2004. – 350 p.
19. *New Materialisms. Ontology, Agency, and Politics* / Ed. by D. Coole, S. Frost. – Durham and London: Duke University Press, 2010. – 6 p.
20. Patrick J. *What is the Social in Social History?* / J. Patrick // *Past and Present*. – 2010. – V. 206, №1. – P. 216–217.
21. Tresch J. *Another Turn after ANT: An Interview with Bruno Latour* / J. Tresch // *Social Studies of Science*. – 2013. – V. 43, № 2. – P. 302–313.